

NORRA KUNGSTRÄDGÅRDEN

Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning i
Kungsträdgården inom fornlämning L2015:7789, fastigheten Norrmalm 2:41,
Stockholms kommun och län, Uppland.

PETER SILLÉN

Rapporter från Arkeologikonsult 2020:3411

ARKEOLOGIKONSULT
Optimusvägen 14
194 34 Upplands Väsby
Tel: 08-590 840 41

www.arkeologikonsult.se

OMSLAGSBILD: Undersökningsområdet i den nordvästra delen av Kungsträdgården. Foto från sydsydost.

ALLMÄNT KARTMATERIAL:

Fastighetskartan: © Lantmäteriet Dnr: 50007066_140003

Terrängkartan, samt GSD-Översiktskartan: Lantmäteriet (CC0)

© Arkeologikonsult 2020

Upphovsrätt, där inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY.

Villkor finns tillgänglig på <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.sv>

NORRA KUNGSTRÄDGÅRDEN

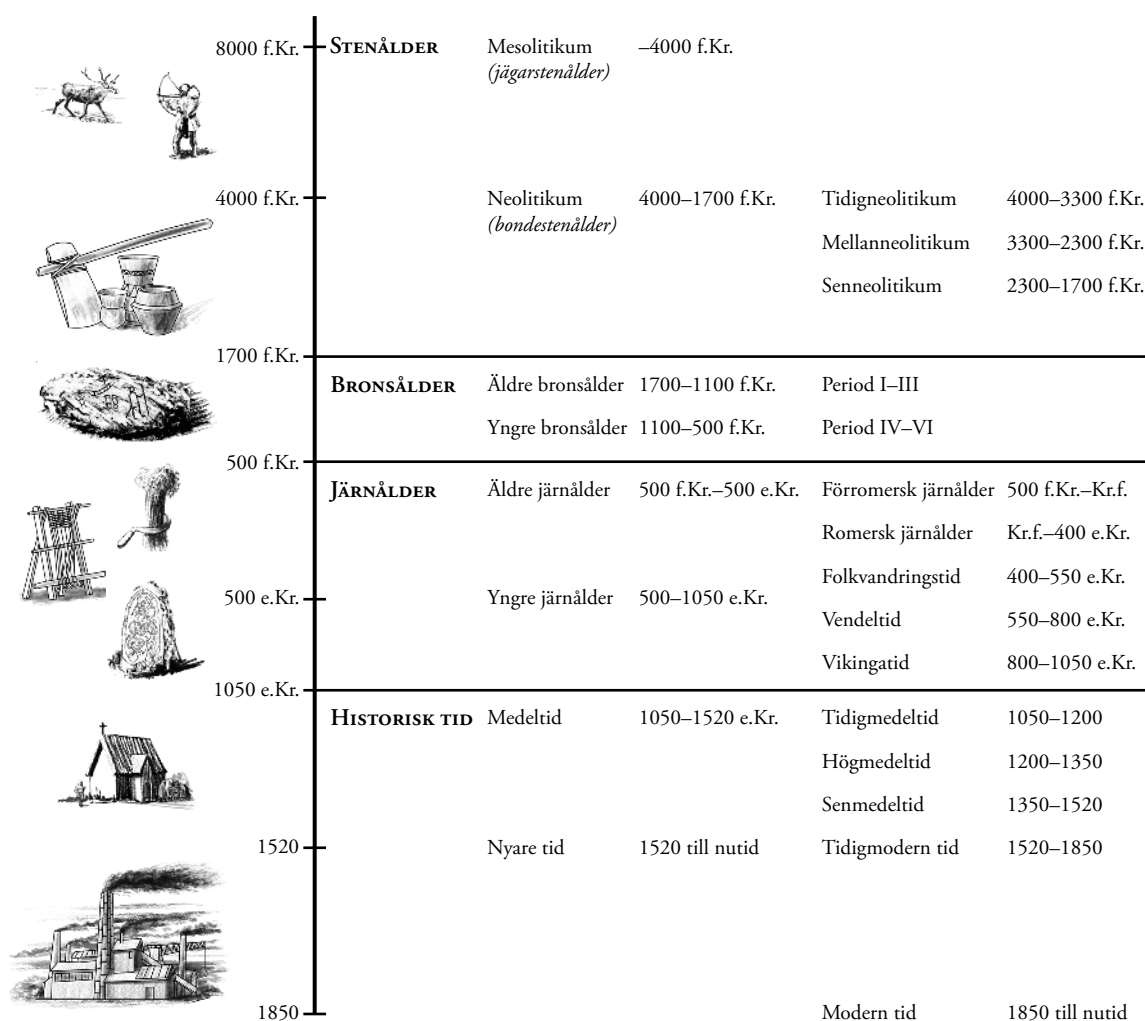
Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning i
Kungsträdgården inom fornlämning L2015:7789, fastigheten Norrmalm 2:41,
Stockholms kommun och län, Uppland.

PETER SILLÉN

Rapporter från Arkeologikonsult 2020:3411

ARKEOLOGISK PERIODINDELNING

ANTIKVARISK BEDÖMNING

Antikvarisk bedömning anger hur man enligt kulturmiljölagen (1988:950), och till viss del även skogsvårdslagen (1979:429), bedömt lämningen och dess eventuella lagskydd vid registreringstillfället. Den slutgiltiga bedömningen görs alltid av Länsstyrelsen.

Fornlämning är en lämning som omfattas av skydd enligt kulturmiljölagen. För att en lämning ska kunna bedömas som fornlämning krävs att den tillkommit före 1850, är en lämning efter människors verksamhet under forna tider, som har tillkommit genom äldre tiders bruk och som är varaktigt övergiven. Det är förbjudet att utan tillstånd från länsstyrelsen rubba, ta bort, gräva ut eller på annat sätt ändra eller skada en fast fornlämning.

Möjlig fornlämning innebär att man vid registreringstillfället inte kunnat ta ställning till om lämningen är en fornlämning

eller inte. Lämningen måste vara bekräftad i fält. Möjlig fornlämning kan även anges för en lämning som har undersökts i samband med en arkeologisk undersökning, men där man inte fastställt lämningens utbredning.

Övrig kulturhistorisk lämning används för kulturhistoriska lämningar som har tillkommit efter 1850, men som ändå anses ha ett antikvariskt värde. Bedömningen används även för vissa lämningar som inte uppvisar fysiska spår, till exempel fyndplats eller plats med tradition.

Ingen antikvarisk bedömning används för lämningar som blivit helt borttagna genom en arkeologisk undersökning eller förstörda. Inget skydd enligt kulturmiljölagen kvarstår. Lämningar som endast är kända via kartmaterial, skriftlig eller muntlig källa och inte har kunnat återfinnas i fält, kan inte heller ha en antikvarisk bedömning.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

SAMMANFATTNING.....	7
INLEDNING	7
BAKGRUND.....	7
GENOMFÖRANDE OCH RESULTAT.....	10
SLUTSATS.....	11
REFERENSER	12
Litteratur	12
Digitala källor.....	12
ADMINISTRATIVA UPPGIFTER.....	13

Figur 1. Undersökningsområdet och fornlämnings L2015:7789 enligt Kulturmiljöregistret (urval, KMR) på Norrmalm i Stockholm. Mot bakgrund av Terrängkartan, skala 1:50 000.

SAMMANFATTNING

Arkeologikonsult har utfört en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning i den nordvästra delen av Kungsträdgården på Norrmalm i Stockholm (figur 1). Undersökningen utfördes med anledning av att Region Stockholm skulle schakta för dragning av en ny vattenledning. Ett

schakt togs upp mellan en befintlig brunn längst i nordväst och fram till en glasskiosk cirka 20 meter åt sydost. I den södra delen av schaktet påträffades en del av ett utfyllnadslager som innehöll enstaka tegelfragment ovanpå blålera. Inga fynd påträffades i samband med schaktningsövervakningen.

INLEDNING

Med anledning av att Region Stockholm skulle schakta för en ny vattenledning i nordvästra delen av Kungsträdgården i Stockholm har Arkeologikonsult utfört en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning inom fornlämning L2015:7789, fastigheten Norrmalm 2:41 i Stockholm. Arbetet

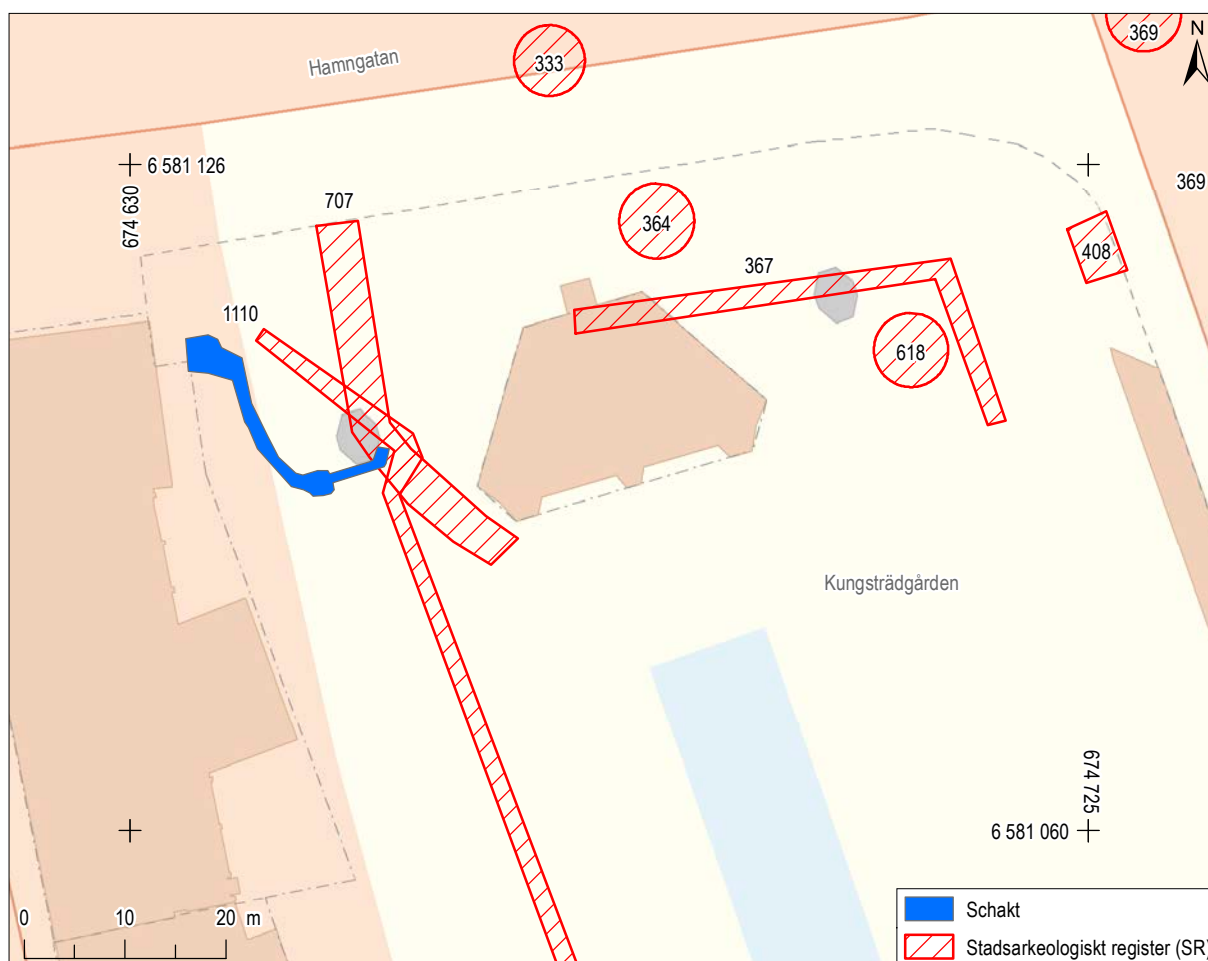
utfördes under två dagar i början av oktober 2020 på uppdrag av Länsstyrelsen i Stockholms län (Lst dnr 431-30210-2020). Syftet med undersökningen var att med ett vetenskapligt arbetssätt dokumentera fornlämningen om anläggningar skulle framkomma i samband med schaktningen.

BAKGRUND

Allt sedan 1400-talet har Kungsträdgården fungerat först som kungens kålgård, för att genom århundradena ändra karaktär från nyttoträdgård till lustgård omgärdad av murar. Under 1800-talet omvandlades Kungsträdgården till park och torg (Stahre m.fl. 2005:175).

Fornlämning L2015:7789 utgörs av Stockholms stadslager från medeltid till tidigmodern tid och inbegriper huvudsakligen Gamla stan, Riddarholmen, Skeppsholmen, nedre Norrmalm och den centrala delen av norra Södermalm. Undersökningsområdet ligger mitt på nedre Norrmalm.

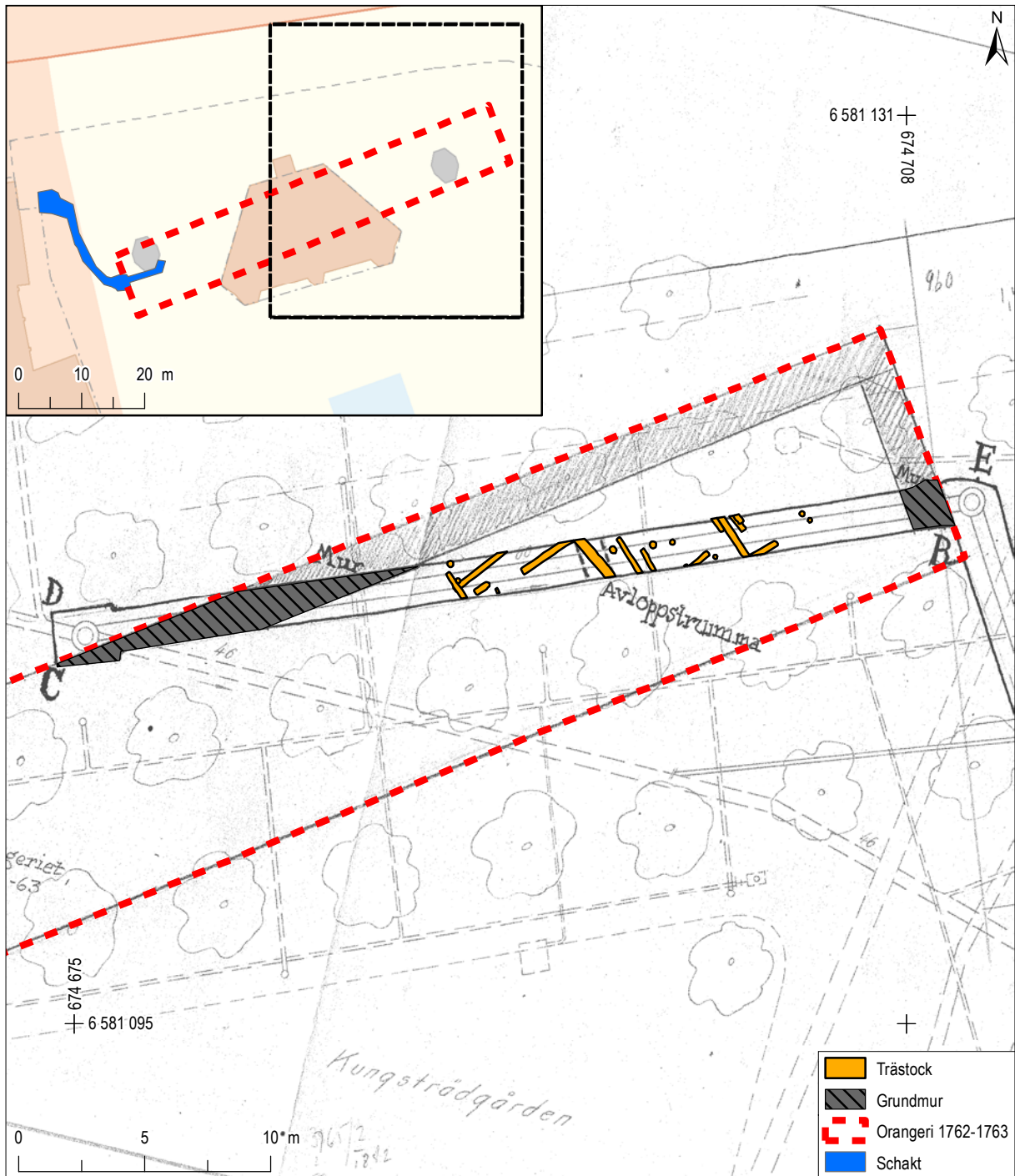

Figur 2. Stadsarkeologiskt register över tidigare undersökningar i norra delen av Kungsträdgården. Mot bakgrund av Fastighetskartan, skala 1:750.

I den norra delen av Kungsträdgården har några arkeologiska undersökningar utförts under 1900-talet (figur 2). Bland annat utfördes en undersökning vid schaktningar 1985 i direkt anslutning öster om den nu aktuella schaktningsövervakningen. Schaktet innehöll ett cirka 1 meter tjockt jord- och sandlager med enstaka tegelfis och bruk. Under det kom ett lika tjockt, troligen påfört åsmaterial bestående av sten, grus och sand ovanpå blålera (SR 707). Vid en schaktningsövervakning 1995 i samma område kunde en trästock från en anläggning dateras genom

dendrokronologi till efter 1557. En stensatt brunn som inte gick att datera påträffades också strax intill (SR 1110). Något längre österut framkom bebyggelseämningar från olika tider vid schaktningsarbeten 1949. Grundmurar framkom på två ställen, både i schaktets västra del och östra del och har sannolikt tillhört Orangeriet som byggdes mellan 1762 och 1763. Däremellan påträffades ett flertal liggande trästockar under nivån för grundmurarna (figur 3). Dessa trästockar har troligen utgjort syllar till en eller ett par byggnader (SR 367).

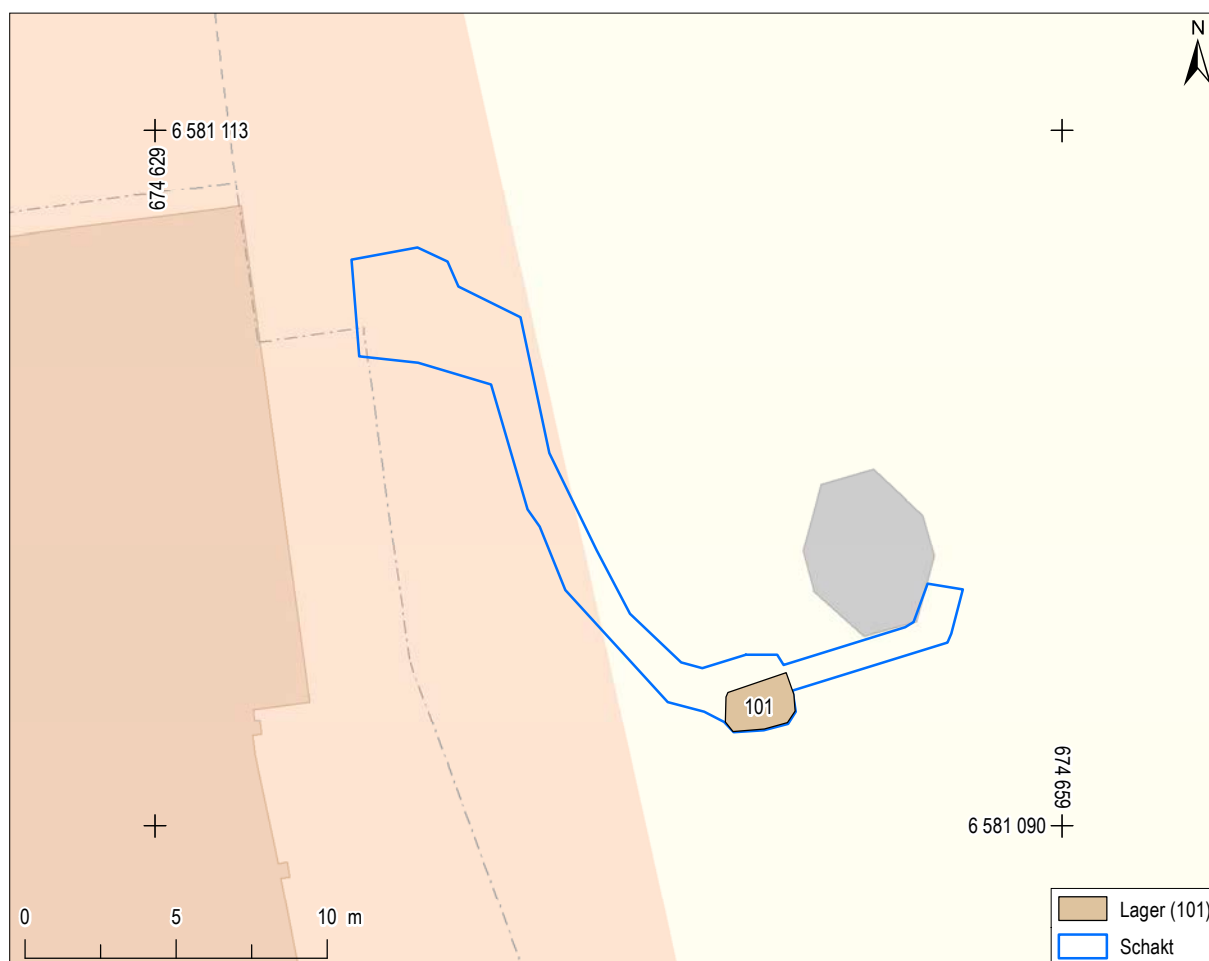
Figur 3. Planritning från 1949 över SR 367 med bebyggelselämningar i schaktet och tolkningen av Orangeriets utbredning. Planritningen hämtad från Digitala Stadsmuseet, dokumentID 10092564 (CC-BY). Skala 1:250. Översikt med Fastighetskartan, skala 1:1 000.

GENOMFÖRANDE OCH RESULTAT

Marknivån vid undersökningen låg mellan 4,1 m.ö.h. i den södra delen och 4,8 m.ö.h. i nordväst. Schaktet grävdes 28,5 meter långt och var huvudsakligen 0,9 meter brett. Till största delen grävdes schaktet 1,0 meter djupt, men längst i nordväst blev schaktdjupet 2,4 meter och i söder 1,75 meter djupt. I de djupare delarna var också schaktet som bredast, 3,7 meter i nordväst respektive 2,5 meter i söder (figur 4). Förutom sentida utfyllnader av sand och grus samt bärlager av makadam, framkom ett äldre grusigt och sandigt utfyllnadslager (101) i den del av schaktet som grävdes djupare i södra delen (figur 5). Lagret avgränsades åt norr, men fortsatte in i schaktväggarna i både väster, söder och öster. Utfyllnadslagret, som mätte 2,4 x 1,55 meter och var 0,3 till 0,4 meter tjockt, innehöll enstaka tegelfragment. Lagret innehöll i övrigt inga fynd.

Figur 5. Schaktets sydöstra del grävdes 1,75 meter djupt. I den nedre delen påträffades ett utfyllnadslager (101) och därunder i botten framträdde blålera. Foto från ostnordost.

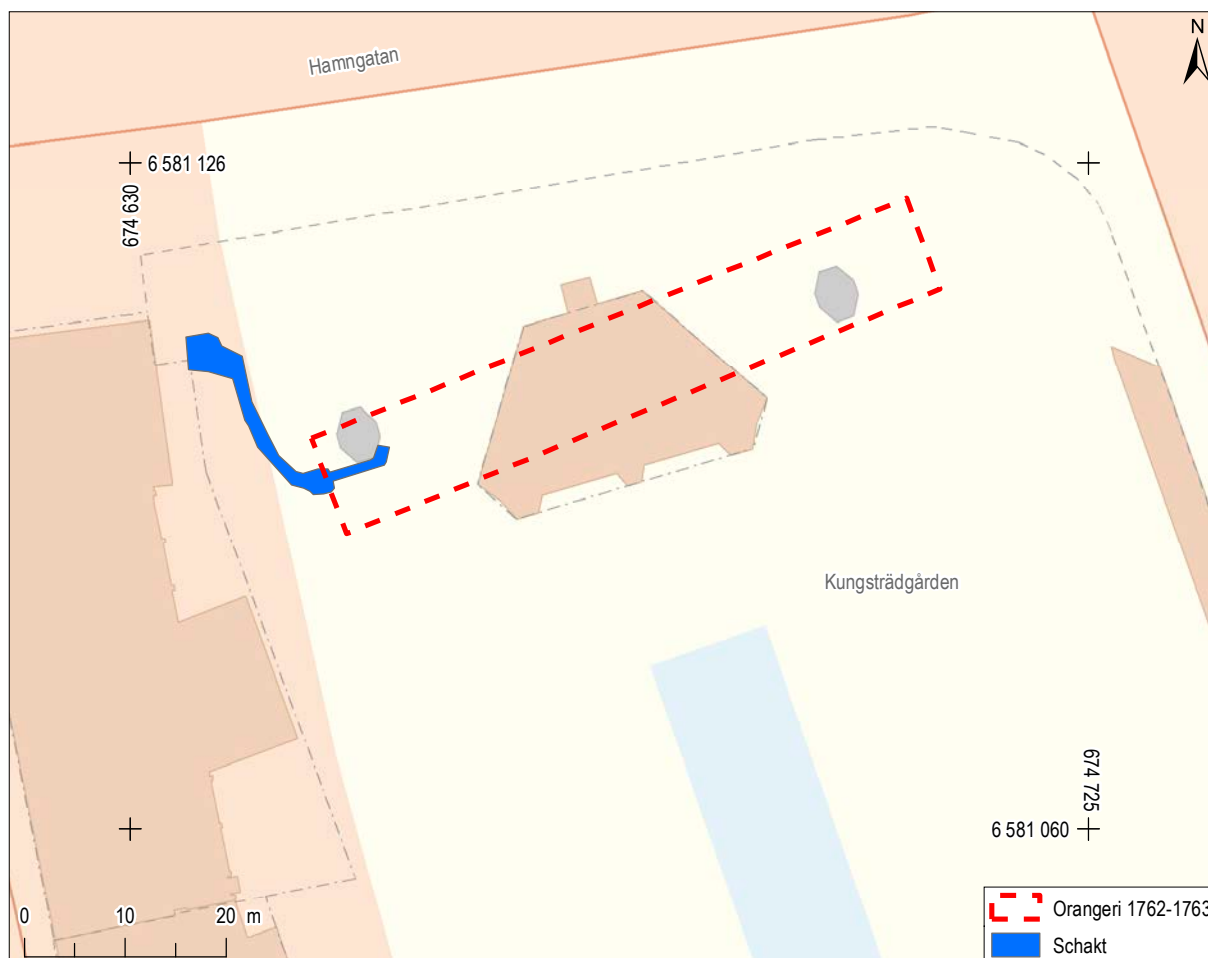

Figur 4. Schaktplan över området från den arkeologiska undersökningen. Mot bakgrund av Fastighetskartan, skala 1:250.

SLUTSATS

Utifrån de grundmurar som påträffades vid undersökningar 1949 och som sannolikt tillhörde Orangeriet från 1760-talet, fanns det förutsättningar att finna ytterligare lämningar efter Orangeriet (figur 6). Inga grundmurar påträffades vid schaktningsövervakningen. Inga murar framkom heller i något

av de schakt som grävdes i samma område 1985 och 1995. Det utfyllnadslager som påträffades vid schaktningsövervakningen kan möjligen ha tillkommit när Orangeriet skulle byggas, men kan likaväl ha tillkommit i samband med annan verksamhet.

Figur 6. Den förmodade utbredningen av Orangeriet som gjordes utifrån de lämningar som framkom i samband med den arkeologiska undersökningen 1949 gentemot historiskt kartmaterial. Mot bakgrund av Fastighetskartan, skala 1:750.

REFERENSER

Litteratur

STAHRE, NILS-GUSTAF, FOGELSTRÖM, PER ANDERS, FERENIUS, JONAS & LUNDQVIST, GUNNAR. 2005 [1992]. *Stockholms gatunamn*. Stockholmsmonografier 50 (3:e upplagan). Stockholm.

Digitala källor

DIGITALA STADSMUSEET
Kungsträdgården, Norrmalm, arkeologisk rapport, RAÄ Stockholm 103, SR 367
Stadsmuseet i Stockholm
Unikt dokumentID: 10092564_Kungstradgarden_SR0367_SRARK.pdf

STAD SARKEOLOGISKT REGISTER FÖR STOCKHOLM (SR)
<https://stadsarkeologisktregister.stockholm.se/register>

ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Arkeologikonsults projektnr:	3411
Länsstyrelsens dnr:	431-30210-2020
Länsstyrelsens beslutsdatum:	2020-07-17
Uppdragsgivare:	Länsstyrelsen i Stockholm
Företagare:	Region Stockholm
Uppdrags-nr i KMR:	202001002
Län:	Stockholm
Landskap:	Uppland
Kommun:	Stockholm
Socken:	Stockholm
Fastighetsbeteckning:	Normalm 2:41
Berörda lämningar, KMR:	L2015:7789
Typ av undersökning:	Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning
Utförandetid fältarbete:	2–5 oktober 2020
Koordinatsystem:	SWEREF99 TM
Höjdsystem:	RH2000
Projektledare:	Peter Sillén
Rapportansvarig:	Peter Sillén
Planer och layout:	Ida Söderström
Kvalitetsgranskning:	Michel Carlsson
Fynd:	Inga fynd påträffades

Rapporter från Arkeologikonsult 2020:3411